

Apie partizaninį karą profesionalo akimis

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Šiomet pasirodžiusi ir skaitytojų gražiai sutikta Ernesto Kuckailio apie pokario partizaninį karą penktoji knyga, pavadinta „Dešimt kautynių“. Tai 1945–1951 m. vykę pietų Lietuvoje, daugiausiai Dzūkijoje, partizanų mūšiai su okupacine kariuomene ir sribais. Trijuose knygoje aprašytuose mūšiuose („Panaros mūšis“, „Merkinės puolimas“, „Dulgininkų partizanų stovykla“) dalyvavo Ernesto senelis Boleslovas Kuckailis-Šapalas.

Nuoširdžiai suintrigavo Ernesto pažintis su buvusiu Leipalingio areštine: „Pavyko patekti ir į rūšį, kur pokario kovų metais veikė KGB areštine. Nustebino sienos, išsaugojusios čia kalintų žmonių parašus. Ir, skaitydamas patį pirmąjį parašą, staiga nustėrau: „Jonas Savickas“. Širdis pradėjo plakti stipriau – juk tai mano močiutės brolio, partizano slapyvardžiu Žvirblis, užrašas!“

Ketvirtoje „Tremties vaikų“ knygoje esame atspausdinę Ernesto tėvelio, mažojo tremtinio, Algirdo Vinco Kuckailio atsiminimus. Štai ištrauka apie tai, kai 1957 m. šeima sugrįžo į Lietuvą.

„Rytojaus diena buvo saulėta ir šil-

E. Kuckailis (kairėje) Kauno karininkų ramovėje knygos sutiktuose spalio mėn.

ta, vasara visgi. Druskininkai liko už nugaros, jau lygus laukas Nemuno slėnyje, prie kranto. Tėtukas šūktelėjo. Kitapus upės prie sodybos pasirodė moteris. Valtis greit pasiekė mūsų krantą. Netrukus buvome kitame krante, Mizaruose. Padėkojome ir patraukėme pušynu. Besikalbėdami žingsniavome miško keliu. Einant jau nau dailiomis eilėmis susodintu pušynu, mamytė pasakė, kad šį mišką ji pa-

ti sodino. Priėję Juodojo Bilso ežerą atsikvėpėme, šalia buvo Didžiasalio kaimas. Dar keli kilometrai mišku, tada nuokalnė, ir štai jau matyti tiltas per Seirą.

Skynimuose mūsų namo jau nebuvo, tik akmeniniai pamatai ir keletas obelių. Atsikvėpėm ir patraukėm dziedulio Florijono sodybon. Namų taip pat nebuvo, dziedulis gyveno klėtelėje.

(keliamo į 5 psl.)

Lybiškių krašto tremtiniai

Žemė pilna pėdsakų. Kai kuriuos nuplauna lietus. Mokančiam juos skaityti, žemė gali papasakoti daug įdomių istorijų. Yra pėdsakų, kuriuos palikusių žmonių vardų nesužinosime. Reikia rašyti istoriją, nes žmogus be istorijos – žmogus be ateities. Juk kiekviena diena, tartum visas gyvenimas – reikia džiaugtis ta diena, kurią turi. Lybiškių bibliotekininkė parengė surinktų ir užrašytų atsiminimų-pasakojimų ciklą: „Lybiškių rajono tremtiniai“, skirtą Gedulo ir vilties dienai paminėti.

Stasės Vitonytės-
Mockaitienės pasakojimas,
užrašytas 1996 m.

1953 m. šienapjūtė (pirmame plane Stasė Vitonytė)

Mano šeima gyveno Anykščių rajone, Debeikių valsčiaus Aušros kaime. Gyvenome šešiese: tėtis, keturios sesės ir brolis. Tėvas Ignas, gimęs 1874 m., sesuo Konstancija, gimusi 1908 m., sesuo Emilija, gimusi 1921 m., aš – Stasė, gimusi 1923 m., sesuo Bronislava, gimusi 1931 m. Mamos netekome, kai man buvo 10 metų.

1948 m. gegužės 22 d. į mano šeimos namų duris pasibeldė sribai: Palūnas ir dešimtininkas Girnius, apsiginklavę šautuvais ir liepė ruošti kelionei „pas baltąsias meškas“. Leido pasiimti truputį maisto, drabužių ir kitų reikmenų, kiek galime panešti. Namų duris užrakino patys. Matėme, kad ant pečių su maišais nešėsi suverptas vilnas. Tėvelis buvo senas (74 m.), todėl nuo šeimos nebuvo atskirtas. Brolis buvo išvežtas kitu etapu.

(keliamo į 4 psl.)

Dalijamės tuo, ką turime

Kai puola virusai, vėlyvo rudens vėjai ir lietūs, labai reikia, kad šildytų draugų ir artimųjų dėmesys, kartais ir karštos sriubos lėkštė. Tokio noro vedami LPKTS Panevėžio filialo ir Katalikių moterų draugijos nariai lapkričio 25 d. surinko maisto produktų ir daržovių krovinį ir nuvežė į Panevėžio šv. Juozapo globos namus.

Mūsų filialo narės duktė Kristina Dilkaitė net iš Briuselio atsiuntė maisto siuntinį, taip prisidedama prie mūsų labdaringos veiklos. Iš tų maisto produktų ir daržovių bus verdama sriuba Betliejaus valgyklėlėje maitinamiems vargšams ir stokojantiems.

Labai dėkojame mums talkinusiems

Raimondui Pankevičiui ir Algiui Čeponiui. Su meile augintos, prižiūrėtos daržovės su tokia pat meile palydėtos labdarai. Tikimės, kad karštas sriubos

dubenėlis sušildys ne tik alkstančiųjų, bet ir aukojusiųjų širdis. Gera dalytis tuo, ką turi.

LPKTS Panevėžio filialo inf.

Rasta partizano Antano Kraujelio-Siaubūno slėptuvė

Utenos r. Papiškių k. buvusioje Pinkevičių sodyboje surastas ilgiausiai prieš sovietų okupaciją ginklu kovojusio partizano Antano Kraujelio-Siaubūno bunkeris-slėptuvė. Iš visų žinomų partizaninių slėptuvių ši įrengta vėliausiai – 1960 m. Slėptuvė unikali ir dar dviem požymiais: jos sienos ne medinės, kaip įprasta, o sumūrytos iš akmenų, todėl slėptuvės erdvė išliko nepakitusi.

Antanas Kraujelis-Siaubūnas

Netradicinė buvo ir jos įrengimo darbų seka – pirmiausiai įrengta slėptuvė, o tik paskui ant jos sumūryta duonkepė krosnis ir įrengtas namas. Dėl šio slėptuvės unikalumo kagėbistai slėptuvės maketą naudojo kaip mokomąją priemonę Felikso Dzeržinskio aukštojoje KGB mokykloje Maskvoje.

Dalį slėptuvės kagėbistai buvo aptikę 1965 m., kai ten slėpėsi A. Kraujelis-Siaubūnas. Remiantis kagėbistų išmatavimais bei slėptuvės nuotraukomis iki šiol manyta, kad slėptuvė nebuvo įgilinta į žemę, o užėmė tik taip vadinamojo papečkio erdvę ir buvo sunaikinta. Atlikti archeologiniai tyrimai paneigė šią versiją – rasta į žemę įgilinta slėptuvė. Tikėtina, kad šis atradimas taps pagrindiniu naujai kuriamo partizano Antano Kraujelio muziejaus eksponatu.

1953 m. gegužės mėn. sovietų okupaciniams represiniams organams areštavus vyriausiąjį Lietuvos partizanų vadą Joną Žemaitį-Vytautą baigėsi organizuotas partizaninis pasipriešinimas. Tačiau pavienis partizaninis pasipriešinimas tęsėsi dar ilgus metus. Net po 1960 m. Lietuvos miškai ir kaimai slėpė apie 10 iki mirties kovoti pasiryžusių Lietuvos laisvės kovotojų. Vienas iš jų – Antanas Kraujelis-Siaubūnas – partizanas nuo 1948 m. rudens iki 1965 m. pavasario.

1954 m. paskutinis A. Kraujelio-Siaubūno bendražygis Vladas Petronis-Nemunas, neatlaikęs sunkios partizano dalios, pasidavė okupacinei valdžiai. Apklauiamas V. Petronis taip charakterizavo Siaubūną: „Labai atsargus – slepiasi negyvenamuose pastatuose. Žiemą iš slėptuvės išeina retai, eina ne keliais, o laukais (naktį arba prieš rytą). Vasarą slapstosi krūmuose, klojimuose, pirtyse. Siaubūnas niekada dėl nieko nesitaria iš anksto. Jei pajunta, kad jį kas nors pastebėjo, dingsta į kitą vietą sunaikindamas pėdsakus. Su pagalbininkais kalbasi be liudininkų. Žmonių, kuriuos kviesdavo KGB, Siaubūnas vengia, nes laiko juos užverbuotais.“

Lemtinga klaida

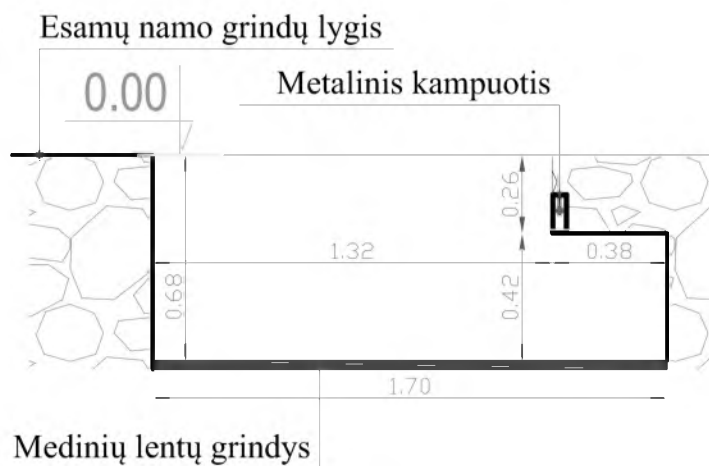
1960 m. A. Kraujelis naują slėptuvę įsirengė Utenos r., Papiškių k., pas svainį Antaną Pinkevičių. A. Pinkevičius buvo vedęs A. Kraujelio žmonos Janinos seserį Oną; anksčiau už partizanų rėmimą buvo teistas 10 metų. Čia, statant namą, po duonkepe krosnimi buvo įrengta slėptuvė, kurioje esant reikalui slėpdavosi A. Kraujelis.

1964 m. gruodžio mėn. KGB gavo operatyvinių duomenų apie tai, kad A. Kraujelis gali slėptis Papiškių k. pas Pinkevičius. Saugumiečiai nuodugnai iškratė namą, bet po krosnimi išradingai pasislėpusio A. Kraujelio nerado. Gruodžio 25 d. A. Kraujelis sugėbėjo niekieno nepastebėtas iš sodybos pasišalinti ir čia vėl pasirodė tik 1965 m. vasarį.

1965 m. kovo 16-osios vakare A. Kraujelis padarė nedidelę, bet lemtingą klaidą: paprasė žmonos Janinos Snukiškytės atnešti slides, kurios buvo paslėptos po sniegu kitapus kelio prie versmės, iš kurios Pinkevičiai atsinešdavo vandens. Versmė buvo prieš trijų greta stovinčių namų langus, per kuriuos saugumiečiai stebėjo Pinkevičių sodybą. Ištrauktos slidės kagėbistams sukėlė naujus įtarimus.

1965 m. kovo 17 d. rytą Pinkevičių sodybą apsupo didelės saugumiečių ir ginkluotų kareivių pajėgos. A. Krauje-

lio žmona J. Snukiškytė pasakoja: „Tik spėjom pavalgyt, pamatėm, kad ginkluoti kareiviai supa sodybą, trobesių pusėn bėga saugumiečiai. Jie iškrėtė daržinę, tvartą, visur durtuvais ir virbais išbadė. Gal manė, kad yra koks slaptas išėjimas iš trobos. Po to gryčion įėjo Utenos saugumietis Sergejus Tichomirovas, kiti ir pradėjo plėšti grindis iš visų krosnies pusių. Jie numanė, kur turi būti slėptuvė, tik gal dar abejojo, ar Antanas ten yra. Nepalies-ta liko koridoriaus sienutė ir pati krosnis. Ėmė aiškintis, kas gali būti po ja,

ir pastebėjo, kad krosnies pamatas kitoks. Tuomet pradėjo ardyti sienutę, kuri buvo ne ištisinė, o dirbtinai sudurstyta iš medelių.“

Aptikę slėptuvę, saugumiečiai šeiminkui Antanui Pinkevičiui liepė ją atidaryti, o tuo metu A. Kraujelis iš slėptuvės paleido automato seriją. Buvo sužeistas šeiminkas ir du milicininkai – vyresnysis seržantas Vytas Žukevičius bei jaunesnysis seržantas Rimas Kublickas. Po to A. Kraujelis iš

slėptuvės metė granatą. Nors granata ir nesprogo, bet smarkiai išgąsdino saugumiečius – visi išlėkė iš trobos į lauką. Tuo pasinaudojęs A. Kraujelis išsoko iš bunkerio, padegė turėtus dokumentus ir užlipo į palėpę. Ten buvo apšaudytas ir sužeistas. Nenorėdamas gyvas pasiduoti, nusišovė.

Saugumiečiai slėptuvę nufotografavo ir kratos akte surašė slėptuvės išmatavimus: 94x132x69 cm.

Slėptuvė atrasta archeologinių tyrimų metu

Antano Kraujelio atminimo įamžinimo labdaros ir paramos fondui įsigijus Pinkevičių namą ir pradėjus ruošti būsimą muziejaus projektą, fondo direktoriaus Viliaus Maslausko iniciatyva šį lapkritį Pinkevičių sodyboje buvo atlikti archeologiniai tyrimai. Tyrimus organizavo ir koordinavo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro vyriausiasis istorikas Dalius Žygelis, juos atliko Kultūros vertybių globos tarnybos specialistai – vadovas, archeologas Linas Kvizikevičius ir archeologė Vitalija Vėževičienė. Tyrimus finansavo Krašto apsaugos ministerija.

Prieš tyrimus D. Žygelis apklausė liudininkus, išstudijavo Lietuvos ypatingajame archyve saugomą medžiagą ir nustatė, kad 1960 m. A. Kraujelis naują slėptuvę įsirengė svainiui Antanui Pinkevičiui statant namą. Liudininkai nurodė vietą, kur 1965 m. A. Kraujelio žūtis metu stovėjo duonkepė krosnis. Kadangi duonkepė krosnis apie 1971 m. buvo nugriauta, o jos vietoje pastatytas koklinis pečius, kuris vėliau taip pat buvo nugriautas, atrodė, kad slėptuvė sunaikinta. Tačiau atlikus archeologinius tyrimus nustatyta, kad slėptuvė vis tik buvo įgilinta į žemę, o KGB matavimai – netikslūs, slėptuvės ilgis – 1 m 70 cm.

Slėptuvės dugnas išklotas skirtingo pločio (10–26 cm) lentomis; sienos lygios, sumūrytos iš tašytų akmenų. Pietinėje slėptuvės pusėje, 1 m 32 cm nuo šiaurinės sienelės, ant metalinio kampučio sudėjus masyvius akmenis įrengta niša, prailginanti apatinę slėptuvės dalį iki 1 m 70 cm. Tikėtina, kad tokia konstrukcija buvo neišvengiama, siekiant padaryti duonkepei krosniai tvirtesnį pamatą ir tuo pačiu suteikiant galimybę besislepiančiam asmeniui patogiau įsitaisyti – ištiesti kojas. Taip pat buvo surasta ventiliacinė sistema – vakarinėje slėptuvės pusėje įrengta su dūmtraukiu susisiekti anga.

***

Antano Kraujelio palaikai surasti 2019 m. birželio 13 d. (per Antanines) Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro iniciuotų ir vykdytų archeologinių tyrimų metu Vilniaus Našlaičių kapinėse. Palaikai surasti po kelių dešimtmečių A. Kraujelio artimųjų, istorikų ir archeologų vykdytų paieškų.

2019 m. spalio 26 d. ilgiausiai prieš sovietų okupaciją kovojusio partizano palaikai iškilmingai palaidoti Vilniaus Antakalnio kapinėse, Lietuvos kariuomenės karininkų laidojimo kvartale.

LGRTC inf.

Įvykiai, komentarai

Keturi klausimai

Pirmoji gruodžio savaitė buvo ypatinga ne tik dėl naujosios vyriausybės formavimo, bet ir dėl koronaviruso plitimo masto – per vieną parą užfiksuota 2848 užsikrėtimo atvejai. Beveik 3000! Turint galvoje faktą, kad ne visi susirgusieji Covid-19 pasitikrina (jei serga lengva forma), išeina, kad peržengta 3000 riba. Tad nenuostabu, kad prezidentūra reagavo į situaciją kaip į neatidėliojamų veiksnių reikalaujančią problemą ir paprašė sukurtos Sveikatos ekspertų tarybos paruošti rekomendacijas sekmadienio posėdžiui...

Kodėl prirėkė ekspertų tarybos

Štai čia kyla pirmas klausimas – o kam Prezidentui Gitanui Nausėdai prirėkė Sveikatos ekspertų tarybos? Juk yra Sveikatos apsaugos ministerija, argi ne jos uždavinys kovoti su pandemija? O tam ir prirėkė, kad nesimato jokios šviesos tunelio gale! Kitaip tariant, po pabrėžtinai demonstratyvios kovos per pirmąją Covid-19 bangą pavasarį S. Skvernelio Vyriausybės sveikatos apsaugos ministras A. Veryga atsipūtė tiek, kad užsikrėtimų kreivė reaktiviniu greičiu šovė aukštyn. Nesvarbu, kad po Seimo rinkimų atsirado naujoji valdančioji dauguma, kuri jau turi būsimą Premjerę ir Vyriausybę – kol neįvyko realus valdžios perdavimas, laikinai einantys pareigas tiek Premjeras, tiek ministrai privalo atlikti savo tiesioginį darbą. O to nesimato...

Antras klausimas – kodėl taip skubama, juk S. Skvernelio Vyriausybė planavo apsvaistinti padėtį pirmadienį? Bet kuris gydytojas atsakytų į šį klausimą – ligos atveju svarbi kiekviena sekundė, ką jau bekalbėti apie dienas. Tačiau ketverius metus nesiskaičiusiai su specialistų nuomone „valstiečių-žaliųjų“ vyriausybei, baigiančiai savo dienas, akivaizdžiai nerūpi nei valstybės, nei jos piliečių likimas.

Štai kaip tokį S. Skvernelio Vyriausybės požiūrį įvertino aštriai žuvis žurnalistas Rimvydas Valatka: „Tai sabotžas. Sabotažininkai Skvernelis, Veryga ir visas LŽVS-LSDDP kabinetas, kurio agoniją savo arogantiškumu ir asmeniškumais maloniai pratęsinėjo Prezidentas, valstybę guldo ant menčių. Vakar tie du iš Naisių kumetyno atsisakė vykdyti pareigas, kurias gavo davę priesaiką tautai. Šiandien Veryga sako, kad valdžia kažką tai darys nuo šeštadienio. Nuo šeštadienio, Karlsonai. O gal geriau po Kalėdų, ką? Kur čia nuskubėsi. Koronavirusas ne zuikis, į mišką nepabėgs.“

Tik viena nuomonė

Prezidento suburtos Sveikatos ekspertų tarybos narys Vaidotas Zemlys-Balevičius taip aprašo sekmadienį, gruodžio 6 d., vykusį posėdį prezidentūroje: „Ateina sekmadienis, vyksta posėdis, pristatomos rekomendacijos. Prezidentas kalba, kad turime būti vieningi ir kartu spręsti iškilusias problemas. Prof. Nida Žemaitienė pamini, kad esant sudėtingai situacijai labai svarbi komunikacija ir valstybės lyderių palaikymas. Remigijus Mažeika dar kartą primena, su kokiomis problemomis susiduria medikai – grįžę namo jie verkia, nes negali susitaikyti su mirtimis darbe. Ekspertai pristato savo rekomendacijas.“

Po rekomendacijų duodamas žodis naujai paskirtai Ministrėi pirmininkei Ingridai Šimonytei. Ji padėkoja už darbą, pritaria, kad situacija yra sudėtinga ir kad reikėtų paskubėti su sprendimais ir primena, kad juos dabar gali priimti tik laikinai einantys pareigas Ministras pirmininkas Saulius Skvernelis ir sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga. Tada paaiškėja, kad jų posėdyje tiesiog nėra! (...)

Apie kokį darbą kartu ir lyderystę galima kalbėti, kai net nuotoliniu būdu prisijungti prie posėdžio tie žmonės, kurie gali imtis sprendimų, nesiteikia? Niekam ne paslaptis, kad ekspertų taryba dirba visuomeniniais pagrindais ir turi tik patariamąją galią. Tik Vyriausybės ir SAM pasirinkimas, kiek dėmesio į ją reikia kreipti. Vykdomosios valdžios dalyvavimas posėdyje parodytų, kad priimant sprendimus atsižvelgiama į visas įmanomas priemones.

O priemonės bus skausmingos, nes medikai Kalėdų ir taip tikrai nešvės, o pagal dabartines tendencijas – net ir imantis griežtų priemonių – nepanašu, kad jas švęsti galės ir likusi Lietuva. Kad ir kokių priemonių bus imtasi, bus daug

klausimų ir reikės daug dirbti, kad įtikintume visuomenę, jog būtent šios priemonės yra reikalingos. Ekspertų taryba prie kiekvienos rekomendacijos ruošia argumentus tiek iš dabar matomų duomenų, tiek iš mokslinės literatūros. Pirminiu variantu pasidalyta su visais posėdžio dalyviais, o visuomenei pagrindimas bus pristatytas jį sutvarkius, nes elementariai vakar neliko laiko tam padaryti.

Visų iki šiol Vyriausybės siūlytų priemonių pagrindimo, deja, neteko matyti. Jau galima tvirtai teigti, kad jos negali būti pagrįstos dar kokiais nors slaptais duomenimis, nes jų paprasčiausiai nėra. Su Nacionaliniu visuomenės sveikatos centru (NVSC) viskas išsiaiškinta, 41 proc. atvejų nežinoma, 10 proc. neiširta. Visi supranta, kad idealių duomenų nebus. Be jų bus priimti nebūtinai teisingi sprendimai, bet nieko nedarymo kaina yra per didelė – žmonių mirtys. Todėl, mano nuomone, priimant bet kokius sprendimus, ypač svarbu išklausti alternatyvią nuomonę ir pasitikrinti, ar ko nors nepažiūsojai. Deja, laikinoji Vyriausybė pasirinko elementarų ignoravimo kelią.“

Nepagarba mokslininkams

Ką tik perskaitėte vieno eilinio Lietuvos piliečio, neatlygintinai aukojančio savo laiką ir žinias, deklaraciją – ir štai tokius pilietiškus žmones pirmadienį (gruodžio 7 d.) laikinai einantis Premjero pareigas S. Skvernelis pasiuntė už „pakazūchos“ ribų! Kai visuomenėje kilo pasipiktinimas, jis pareiškė: „Sveikatos ekspertų susitikimas. Tai ten, kur turi dalyvauti ekspertai, dalyvauja ekspertai. Ten, kur turi dalyvauti sprendimų priėmėjai, dalyvauja sprendimų priėmėjai. Ekspertų lygmeniu man ir Vyriausybei atstovavo mano patarėjas ir, matyt, nereikia daryti tokiuose renginiuose – atleiskite

te už rusišką žodį – tam tikros „pakazūchos“.

Prezidentūros ir jos suburtų specialistų pastangos ieškant operatyvių priemonių stabdyti pavojingai greitėjančią „koronos“ pandemiją, anot S. Skvernelio, yra „pakazūcha“! Tiesą sakant, kyla trečias klausimas – kodėl S. Skvernelis nemėgsta mokslininkų, specialistų? Juk ne pirmas kartas, kai jis pademonstruoja nepagarbą mokslo žmonėms? Tiesiog savaime prisimeni Michailo Bulgakovo knygos „Šuns širdis“ personažą Šarikovą, pasakojantį, kaip jis nemėgsta kačių („Vakar katinus galabinom galabinom...“).

Prezidentas G. Nausėda tokį laikinojo premjero pareiškimą pavadino nepagarba mokslininkams, ekspertams: „Iškiliausiems šio sektoriaus atstovams, kurie negailėdami laiko, negailėdami pastangų, iš patriotiškų sumetimų ėmėsi misijos padėti Vyriausybei rasti optimalius sprendimus. Tą jie darė neskaičiuodami, ar darbo diena, ar savaitgalis“.

Galbūt kils ir ketvirtas klausimas – kuriems galams apie tai rašyti, kai laikinosios S. Skvernelio Vyriausybės dienos jau baigiasi, ir kitą savaitę Lietuvą valdys naujoji Premjerės I. Šimonytės vadovaujama Vyriausybė? Ogi tam, kad po ketverių metų niekam nekiltų pagunda meluoti, kaip „valstiečiai-žalieji“ bandė bendradarbiauti su I. Šimonytės Vyriausybe, bet toji arogantiškai atstūmė draugiškai ištįstą ranką.

Prieš ketverius metus toks melas „valstiečiams-žaliesiems“ pasisekė: tada nemažai kas patikėjo, kad 2016 m. Seimo rinkimus laimėję „valstiečiai-žalieji“ siūlė antroje vietoje likusiai TS-LKD sudaryti koaliciją, tačiau ši, girdi, arogantiškai atsisakė. Nieko jie tada nesiūlė, štai kur tiesa! Taip ir šįkart, kai reikalingas bendradarbiavimas, „valstiečiai-žalieji“ arogantiškai ignoruoja oponentus. Bet jų palaikytojai jau skleidžia melą, kad, girdi, „kodėl nauja valdžia nekovoja su pandemija?“ Ir jiems visiškai nesvarbu, kad laikinoji S. Skvernelio Vyriausybė dar tebėra valdžia.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentas patvirtino Vyriausybės sudėtį

Gruodžio 7 d. LR Prezidentas Gitanas Nausėda, vadovaudamasis Konstitucija ir atsižvelgdamas į Ministrės pirmininkės Ingridos Šimonytės teikimą, pasirašė dekretą, kuriuo patvirtino XVIII Vyriausybės sudėtį. Pasak šalies vadovo, naujasis ministrų kabinetas pradeda savo darbą nelengvu visai Lietuvai laikotarpiu, o pirmaeilis ir neatidėliotinas uždavinys jam bus įveikti pandemijos krizę, imantis greitų, ryžtingų ir veiksmingų sprendimų.

Prezidentas pabrėžė, kad turėjo galimybę susitikti ir išsamiai susipažinti su visais kandidatais į ministrus, taip pat įvertinti jų tinkamumą eiti atsakingas pareigas.

„Šis procesas baigėsi maždaug tuo pat metu, kai buvo parengta ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, kuri rytoj bus pradėta svarstyti Lietuvos Respublikos Seime. Visą šį laiką mes išnaudojome susitikimams su

kandidatais, jų dalykinės patirties įvertinimui. Džiaugiuosi, kad, konstruktiviai bendradarbiaujant su valdančiosios koalicijos atstovais, pavyko suderinti visas kandidatūras į ministrų pozicijas“, – sakė Prezidentas.

XVIII Vyriausybėje dirbs šie ministrai: Arvydas Anušauskas – krašto apsaugos ministras; Aušrinė Armonaitė – ekonomikos ir inovacijų ministrė; Agnė Bilotaitė – vidaus reikalų minist-

rė; Evelina Dobrovolska – teisingumo ministrė; Arūnas Dulkys – sveikatos apsaugos ministras; Simonas Gentvilas – aplinkos ministras; Simonas Kairys – kultūros ministras; Dainius Kreivys – energetikos ministras; Gabrielius Landsbergis – užsienio reikalų ministras; Kęstutis Navickas – žemės ūkio ministras; Monika Navickienė – socialinės apsaugos ir darbo ministrė; Gintarė Skaistė – finansų ministrė; Marius

Skuodis – susisiekimo ministras; Jurgita Šiugždiniene – švietimo, mokslo ir sporto ministrė.

Pasak šalies vadovo, pirmadienį pristatytos naujosios Vyriausybės programos pirminis įvertinimas leidžia teigti, kad ji yra ambicinga ir atitinka Gero vės Lietuvos vizijoje keliamus tikslus.

„Apie tai teko nemažai diskutuoti ir su kandidatais į ministrus. Galiu tvirtai pasakyti, kad daugeliu atvejų nuostatos, principai, planai ir strategijos sutampa, todėl tikiuosi ir toliau glaudaus bendradarbiavimo, žiūrėjimo viena kryptimi ir tikiu, kad galime daug padaryti Lietuvos labui“, – sakė Prezidentas.

Prezidento komunikacijos grupė

Lybiškių krašto tremtiniai

(atkelta iš 1 psl.)

Išvežė iš Subačiaus geležinkelio stoties (Kupiškio r.). Iki stoties buvome varomi pėsčiomis. Kartu su mumis iš to paties Aušros kaimo dar buvo Jankauskai, Radzevičiai. Ten buvome susodinti į gyvulinius vagonus. Vagone buvome 32 žmonės. Viena moteris buvo nėščia ir vienas dviejų mėnesių kūdikis. Vagono langelis buvo užkaltas, kad negalėtume pabėgti. Negavome nei maisto, nei vandens, trūko oro, nes buvo šiltas pavasaris.

Traukinys pirmą kartą sustojo Rusijoje – Velikije Luky stotyje. Vandens nedavė, tik leido atsidadyti langelį. Ant rą kartą sustojo kažkur laukuose, kur buvo daug pelkių. Iš vagono išleisdavo po du žmones (iš pelkių) pasisemti vandens. Vėlesnėse stotyse pradėjo duoti košės, kurios nebuvo įmanoma valgyti.

Mockaičių šeima su giminaičiu, tarnaujančiu sovietų armijoje 1955 m.

Meškos irštvoje Krasnojarske

Pagaliau sustojome Krasnojarsko kr., Manskij r., Kamarčiagos geležinkelio stotyje. Išlaipino iš traukinio ir sunkvežimiais vežė į kolūkį. Ten barake pralaidė keturias dienas, vėliau pėsčiomis ėjome apie 20 kilometrų iki geležinkelio, vadinamo „siauruku“. Ten susodino į traukinuką ir atvežė į vidurį miško, kur stovėjo vienas didelis barakas. Jame visus ir apgyvendino. Tai buvo miškas ir troba, kurią kaip rusų liaudies pasakoje „Maša ir lokys“ pavadinome „Medviežij log“ (Meškos irštva).

Ten buvo pilna blakių. Maistą gamino lauke, pasidėję puodus ant akmenų. Dėl maisto trūkumo savo geresnius daiktus mainydavome su vietiniais rusais, kad gautume duonos ar bulvių. Mūsų visas barakas dirbo miško kirtimo darbuose: pjovėme medžius, genėjome šakas, tiesėme kelius. Kadangi tėtis buvo senas, jį paskyrė saugoti lentas. Žiema buvo labai šalta ir jis susirgo plaučių uždegimu. Jokio daktaro nebuvo, vaistų taip pat. Ėjau pėsčiomis į artimiausią vaistinę, kuri buvo tik už 20 kilometrų. Deja, išgelbėti nepavyko, kai grįžau, tėtis mirė ant mano rankų. Su serimis jį palaidojome miške.

Gauti elementarios medicininės pagalbos buvo labai sudėtinga. Man pačiai, berišant sielius, užkrito rąstai ir sulaužė raktikaulį. Daktaras (rusas) buvo už trijų kilometrų. Jis apžiūrėjo ir pasakė, kad nieko čia blogo. Nedarbingumą davė trims dienoms, skausmas buvo didžiulis. Gerai, kad buvo su mumis jaunas gydytojas iš Debeikių – Kazimieras Šukys, kuris stipriai subintavo ranką ir krūtinę, kad mažiau skaudėtų. Po trijų dienų gydytojas pastebėjęs, kad ranka netaisyk-

lingai gyja, pratęsė nedarbingumą dar dešimčiai dienų, tačiau buvo labai piktas ir nepatenkintas, kad jį trukdo be rimtos ligos.

Vietiniai buvo draugiški

Pavojų buvo pilna visur. Kaip dabar pamenu, miške ir pievose buvo daug gyvačių! Avalynės tinkamos neturėjome, bet grėbdavome šieną su bateliais. Kartą įkando gyvatė. Rusas prižiūrėtojas užveržė koją aukščiau kelio ir įkasta vietą pabarstė tabaku. Taip išgelbėjo nuo mirties. 1948 m. rugsėjo mėn. tik mūsų šeimą „siauruku“ išvežė į už dešimt kilometrų esančią Ariešnos gyvenvietę.

Apgyvendino atskirame name, kuriame jau gyveno dvi lietuvių šeimos. Veikė parduotuvė, ligoninė, kontora, paštas, pradinė mokykla, lentpjūvė. Ten taip pat dirbome miško ruošimo darbuose. Iki įrankių sandėlio tekdamo eiti šešis kilometrus, ten, pasiėmę kirvius ir pjūklus, dar dvylika kilometrų iki darbo vietos. Žiemą būdavo taip šalta, kad apsirengdavome ką rasdavome. Po darbo grįždavome labai vėlai. Jokių švenčių nebešvėsdavome, norėjome tik poilsio.

Gyvenvietėje gyveno daug vietinių gyventojų rusų. Jie buvo nusiteikę draugiškai. Mainė geresnius drabužius į maisto produktus: kruopas, cukrų, bulves. Pavyzdžiui, už pūkinę „kaldrą“ gaudavome 5 kibiriukus bulvių. Viršūnes palikdavome sėklai, o likusią dalį suvalgydavome.

Atsimenu pavasarį pasisodinome už trobos bulvių, kurios iki rudens užderėjo puikiai. Deja, nusikasti nespėjome. 1949 m. išvežė vėl į kitą vietą. Angaros upėje įlaipino į didžiulį laivą „J. V. Stalinas“, atplaukėme į Matyginos uostą. Ten vežė pro stotis „Pinija“, „Narva“, kol pamatėme „Razdolnoje“ gyvenvietę. Joje buvo išvystyta pramonė. Veikė metalo liejykla, statybos bendrovė, pirtis, plytinė, siuvykla, Sibiro miškuose vidurinė mokykla, daug šachtų. Tremtiniai daugiausia dirbdavo šachtose, kur kasdavo anglį, geležies rūdą arba statybose. Buvo atvežama daug įvairių tautybių žmonių: ukrainiečių, estų, latvių, kazachų, kalmukų, o ir lietuvių iš visos Lietuvos.

Stasė Vitonytė

Gimtosios sodybos neberado

Mus apgyvendino atskirame name, kuriame jau buvo įsikūrusios trys lietuvių šeimos: Miknevičiai, Ezerskai ir Zoriai. Buvau įdarbinta statybos brigadoje. Nuo ankstauro ryto iki pietų maišydavau cementą namų statybai, vėliau veždavo į smėlio karjerus kastuvais kasti smėlio į mašinas. Čia darbo laikas nebuvo ribojamas.

Sveikiname

Sveikiname jubiliejus švenčiančius:
Bronislovą JUOSPĄITĮ – 95-ojo,
Genovaitę ŠIMKIENĘ – 85-ojo,
Joną GRYBAUSKĄ – 80-ojo,
Jūratę DEGUTIENĘ ir Valentina VLADIMIROVĄ – 65-ojo jubiliejus proga. Išsiskleidus jubiliejinei puokštei, džiaugsmo spindinčiais žiedlapiais žiba, nueitų dienų patirtis, jau sugulus gyvenimo knygon... Dievo palaimos ir gražių švenčių.
LPKTS Panevėžio filialas

Sveikiname prof. dr. Valdą Rakutį

LR Seimo narys profesorius dr. Valdas Rakutis išrinktas Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos pirmininku.

Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisija buvo sukurta, siekiant užtikrinti Lietuvos valstybės istorinės atminties išsaugojimo ir perdavimo ateities kartoms funkcijas. Prie komisijos taip pat sudaroma Visuomeninė taryba, į kurią savo atstovus deleguoja registruotos asociacijos, bendruomeninės organizacijos, savo veikla susijusios su pasipriešinimo sovietinei okupacijai kova.

„Būti išrinktam šios komisijos pirmininku man yra ne tik didžiulė garbė, bet ir atsakomybė. Susipažinus su ankstesnės kadencijos šios komisijos darbais, žinau tiksliai, ką galėtume tęsti ir ką norėčiau ir reikėtų keisti“, – teigė Seimo

TS-LKD frakcijos narys V. Rakutis. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vadovybė ir visa bendruomenė džiaugiasi ir sveikina gerbiamą profesorių dr. V. Rakutį, tapus šios komisijos pirmininku.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2021 metams

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 26 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt. Laikraštis išsina 4 kartus per mėnesį. Prenumeratos indeksas 0117.

Kaina:

1 mėn. – 3,74; 3 mėn. – 11,24;
 6 mėn. – 22,47; 12 mėn. – 44,94 euro.

Tik vėliau per pažįstamus įsadarbinau siuvykloje, kuri vadinosi „Modnij cech“. Dar gyvendama Lietuvoje, mokėjau gerai siūti. Siuvau šio miestelio ponioms sukneles, kostiumėlius ir palтус. Gaudavau ir atlyginimą, po 700 rublių per mėnesį. Gyvenimas jau nebebuvo toks baisus.

Siuvykloje susipažinau su būsimu vyru, taip pat tremtiniu Stanislovu Mockaičiu, kilusiu iš Tauragės rajono, Gaurės miestelio. Susituokėme. 1955 m. sustreikavus sveikatai, dėl ilgų sunkaus darbo metų teko pašalinti vieną inkstą. Rusų gydytojai suteikė II grupės invalidumą.

1956 m., gavę iš komendantūros leidimą, išvykome iš Krasnojarsko sr. į Irkutsko sr. Kazano gyvenvietę. Ten gyventi pakvietė vyro brolis Kleopas Mockaitis, kur ir pats ten buvo sukūręs šeimą. Išsinuomojome kambarį pas tremtinius lietuvius Liorančius, atvežtus iš Kaltinėnų. Jie jau buvo pasistatę savo namą. Kadangi mano sveikata buvo blo-

ga, niekur nedirbau. Vyras išsiėmė patentą ir atsidarė mažą siuvyklėlę.

1958 m. sausio 11 d. Irkutsko sr. Uderysko r. Zimos gyvenvietėje gimė sūnus Raimondas. Po pusės metų gavę leidimą, išvykome į Lietuvą. Turėtus daiktus pasikrovėme į kontenerius geležinkelio stotyje ir traukiniu parvykome iki Vilniaus. Jau žinojau, kad mano tėviškėje gyvena kiti žmonės. Nusprendėme grįžti į Tauragės r. Gaurės miestelį, kur buvo vyro tėviškė. Deja, gimtosios sodybos neberadome. Namas buvo išardytas ir iš rąstų pastatyta kolūkio vištė. Vyro sesers Šliagerienės kvietimu apsigyvenome Jurbarko rajono Kubiliškės kaime. Vėliau gavome butą Lybiškių kaimo pirmajame daugiabutyje (aut. pastaba: dabar Stoties g. 10).

Tremtyje Stasė Vitonytė-Mockaitienė praleido 10 metų. Mirė 2008-aisiais, sulaukusi garbaus 85 metų amžiaus, palaidota Varlaukio kaimo kapinėse.

(Bus daugiau)

Parengė Laimutė KETERIENĖ

Apie partizaninį karą profesionalo akimis

(atkelta iš 1 psl.)

Dar buvo išlikęs tvartelis ir šiaudais dengtas kluonas. Štai ir susijungė tas septynių tūkstančių kilometrų ratas. Vakare dziedulio klėtelėj buvo tikras šurmulyš. Susirinko kaimynai, susipažinau su pusbroliu Antanu Dudzinsku, kuris buvo atvaręs arklius naktigonėn. Pradėjus švisti, su Antanu per rugius, kurių nebuvau matęs, nužingsniau į Neliubonių kaimą, į tetos Janės ir tetėno Antano sodybą, prie gražaus Vilkinio ežero. Į tą pačią vietą, kur 1944 m. rudenį kalvėje buvo suimtas tėtukas. Dieną buvo pirma pažintis su giminaičiais: teta, tetėnu ir jų vaikais – dviem pusseserėm ir keturiais pusbroliais. Vėliau teko susipažinti ir su likusiais giminaičiais, kurių turėjau net aštuoniolika...

Profesionalus karys

Štai tokioje aplinkoje ir augo Kuckailių anūkas ir sūnus Ernestas, kuris šiandien yra profesionalus karys, snaiperių ir išgyvenimo kursų instruktorius. Daugeliui buvo netikėta, kai jaunuolis, baigęs Kauno dailės instituto Taikomosios dailės fakultetą, pasuko į Lietuvos kariuomenės jėgerių batalioną. Inžinerijos būryje tapo inžinieriumi-išminuotoju. Tuomet juokaudavo, kad bet ko galėjo tikėtis, tik ne tapti išminuotoju. Tos žinios jam labai praverė ne tik karyboje, bet ir rašant knygas, tyrinėjant karo istoriją.

1999 m. Ernestas išvyko į Kosovą, vėliau sekė misija Afganistane. 2005 m. dirbo Irako karo akademijos instruktoriumi. Šiuo metu jis tarnauja Sausu-

mos pajėgų Juozo Lukšos mokymo centre, kur rengia snaiperius ir taikliusius šaulius.

Istorikas, knygų („Lietuvio kodas“, „Apelsinų kontrabanda“, „Elektros boikotas“, „Respublika prieš Maskvą“) autorius Gediminas Kulikauskas knygos anotacijoje tikslai įvardija naujos E. Kuckailio knygos „Dešimt kautynių“ privalumus, vadindamas ją išskiriančia iš gausybės leidinių apie partizaninį karą. Visų pirma, tai profesionalaus kario žvilgsnis apie įvykusius partizanų susirėmimus su NKVD kariuomene, įvertinant tuometinę mūsų karių ginkluotę, taktiką, kovų detales, aplinkybes, taip pat moralinį tvirtumą.

„Daugeliu atvejų autorius rekonstruoja susirėmimus itin detalčiai, iki menkiausių smulkmenų: kaip pulka, trauktasi, kokie veiksmai ir ginklai naudoti, koks buvo jų efektyvumas – kas pasiteisino, o kas nelabai. Kur partizanai pademonstravo išradingumą ir karo meno išmanymą, o kur, deja, nepatyrimą ir klydo, neretai už tai mokėdami aukščiausią kainą.“

Bene įspūdingiausi, labiausiai įtraukiantys ir sukrečiantys knygos momentai, kur pasakojimai papildomi archeologinių tyrimų mūsų vietose medžiaga. Nesvarbu, ar tai karštilgiškas mūsų atvirame lauke, ar žūtbutinė gynyba prieš užspeistame bunkeryje. Autorius asmeniškai metalo iešikliu kruopščiai šukavo mūsų vietas. Stebėtina, kiek karybą išmanančiam, į mūsų liudininkų dokumentus ir pasakojimus įsigilinusiam žmogui gali „papasakoti“ žemėje rastos sagos, skeveld-

ros, iššautų šovinių tūtelės, jų kiekis, padėtis, išsibarstymo trajektorijos...“ – rašo G. Kulikauskas.

Tiksliai atkuriamos detalės

Knygoje išsamiai aptariama partizanų ginkluotė: pistoletai, revolveriai, šautuvai, automatiniai pistoletai, taip pat kulkosvaidžiai, granatos ir sprogstamosios medžiagos. Atkuriami, kiek ir kokių būrys tada turėjo, kaip jie buvo panaudoti, net spausdinama partizanų malda prieš mūsų...

Žinoma, vardan istorinio teisingumo autorius knygoje naudoja ir kitus šaltinius. Tai Lietuvos GGRTC ir kitų archyvų dokumentus, istorines knygas, autentiškus partizanų atsiminimus, liudytojų pasakojimus, mokslininkų pastebėjimus.

Šiandien sunku išskirti vieną ar kitą knygos dalį, visos istorijos pagrįstos ir nekelia abejonių. Štai apie Pagrendos mūšį (dabar Elektrėnų savivaldybė, Kietaviškių seniūnija) archeologė L. Ivanovaitė priėjo išvados: „Kautynės tarp partizanų ir sovietų kareivių prasidėjo pastariesiems aptikus bunkerį. Užfiksuoti radiniai liudija, kad dalis partizanų sėkmingai prasiveržė iš bunkerio. Pagal surinktas skeveldras sprendžiama, kad bunkeryje sprogo 4 rankinės granatos, tad neatmetama galimybė, kad jomis galėjo susisprogdinti patys partizanai“. Per kasinėjimus aptikta apie 400 radinių: šovinių tūtelių ir kulų, granatų skeveldrų, rastas taip pat užtaisytas vokiškas šturmo pistoletas „Kampfpistole“.

„Manau, kad karinė tematika Lietu-

voje yra aktuali, ypač šiais laikais ir ypač partizaninis karas, – sako Ernestas Kuckailis. – Juo labiau aprašytas grožinės literatūros forma, kas skaitytojui yra priimtinau nei sausai pateikta dokumentika ir istoriniai faktai. Manau, kad tokia literatūra skaitoma lengviau, susijęs sužetetas, vaizdiniai...“

Reikia pritari ir Ernesto minčiai, kad šiuo metu esame informaciniame karo lauke ir tokios istorinės knygos yra mūsų istorijos įamžinimas bei priminimas, kad mes tą istoriją turime. Tai priemonė mūsų tautiniam identitetui išsaugoti. Nes kol mes prisimename istoriją, tol mes kovojame. Kai nežinome savo istorijos, mus gali bet kas „suvalgyti“. Dabartinis laikotarpis nėra ramus, bandoma fabrikuoti istorinius įvykius, tad itin svarbu prisiminti, kas mes esame, kaip kovojo protėviai.

Gruodžio 15 d. sukanka lygiai 75 metai, kai A. Ramanausko-Vanago partizanai puolė Merkinę. Kaip teigia majoras Sigitas Bartuška, Merkinės puolimas eilinį kartą parodė, kad tada partizanai nesiruošė sėdėti sudėję rankų. Sukėlė daug išgąsčio istrebiteliams ir tuometiniams respublikos valdžios funkcionieriams. Jau rytojaus ankstų rytą į Merkinę atsiskubino MVD ministras Juozas Bartašiūnas ir kiti „atsakingi“ respublikos tarybiniai ir partiniai darbuotojai, komunistus sukvietė partorgas Bernardas Mizaras. Taigi, Merkinės puolimas iš tikrųjų neeilinis įvykis.

Spausdiname pasakojimą „Merkinės puolimas“ iš E. Kuckailio knygos „Dešimt kautynių“.

Merkinės puolimas

1945 metų gruodžio 15 diena

Merkinės mūšis tikriausiai yra viena žinomiausių Lietuvos partizanų puolamųjų operacijų, daug aprašyta, minėta, dainose apdainuota. Man jis svarbus dėl to, kad jame dalyvavo ir mano senelis, dzedulis Boleslovas Kuckailis-Šapalas. Šiuo savo pasakojimu tikiuosi papildyti jau aprašytą mūšį detalėmis, kurios neminimos kitur.

Ilgokai svarsčiau, nuo ko pradėti. Dažnai atrodo, kad visi įvykiai siejasi ir turi kažkokią tąsą nuo pat partizaninio karo pradžios. Vis dėl to pradėsiu Juozo Jakavonio-Tigro žodžiais: „Vieną dieną aš pamačiau Merkio pakraščiu ant ledo lyties plaukiančių maldaknygę. Pačiupęs ją nunešiau parodyti Ramanauskui-Vanagai. Maldaknygė dar nebuvo spėjusi permirkti, tad manėme, kad ji iškrita, kai kas nors valtimi kėlėsi per upę ir galbūt apsvirtė. Bet čia prie mūsų bunkerio atsirado partizanai Vincas Ivanauskas-Gegutis ir pranešė, kad Puvočių kaime enkavedistai užklupo partizaną Lionginą Švalku-Šerną ir dar du partizanus. Šie kovėsi iki paskutinio šovinio, o žūdami į upę sumetė pagrindinę spaudą, tarp kurios buvo ir ta maldaknygė. Vadai Kazimieraitis ir Vanagas nutarė priešams atkeršyti už partizanų žūtį ir pulti Merkinę.“ („Šalia mirties“, Juozas Jakavonis, 2011 m.)

Juozas Jakavonis nemini tikslios įvykio datos. Kai kuriuose šaltiniuose minima data – gruodžio 4 d. Ta maldaknygė yra saugoma Jakavonių sodyboje ant nuostabaus Merkio kranto, Kasčiūnų kaime. Teko ją laikyti rankose, pa-

vartyti. Išties nepaprastas jausmas apima, kai žinai, kam ji priklausė ir kokia jos istorija. Šioje sodyboje ant Merkio kranto ir yra tas bunkeris, kuriame vyko šis pokalbis ir buvo sumanyta pulti Merkinę. Bunkeris buvo įrengtas artėjant žiemai.

Apie jo statybą rašo ir A. Ramanauskas-Vanagas: „Artinosi žiema. Būtinai reikėjo įrengti dar vieną slėptuvę, pritaikytą žiemos sąlygoms. Dabar jau ir pats buvau pažįstamas su vietos gyventojais. Tigro tėvai leido man išsikasti žieminių bunkerį prie savo trobesių. Pats Tigras, kaip ir būrio vadas Gaigalas, tuomet dar gyveno legaliai ir buvo vadinami sėsliaisiais partizanais. Nusprendėme, kad jį turi žinoti tik tie, kurie jame gyvens. Jis buvo ant Merkio upės kranto. Įlindimo anga, padaryta iš pašitūrės, buvo maždaug aštuonių metrų ilgio. Darbo įdėjome nemažai, bet įsitaisėme patogiai ir saugiai.“

Ruošdami šią vadaviatę, patyrėme ir netikėtumų. Vieną kitą iš jų noriu papasakoti. Bunkeris buvo jau iškastas, liko tik užmaskuoti jo viršų. Tuo tikslu vieni kastuvais iš toliau nešiojo velėnas, kiti klojo jomis bunkerio paviršius. Kai Straz-

das ir Gegutis buvo prie pat bunkerio su velėnomis ant kastuvų, iš miškeilio proklonuą išlindo Uosis, Paukštis ir Gaigalas, einantys nuo Nedingės būrio partizanai. Situacija buvo neįjauki, ir vieni, ir kiti jautėmės lyg pagauti. Tiesa, Gegutis su Strazdu greit numetė kastuvus, bet buvome beveik įsitikinę, kad atvykėliai suprato, jog šioje vietoje daromas bunkeris.“

Akivaizdu, kad nuo pat pradžių buvo siekta maksimalios konspiracijos, iki minimumo siaurinant net partizanų, žinančių apie bunkerį, ratą. Čia ir pradėta planuoti operacija. Kaip aukšto rango karininkui, turinčiam operacijų planavimo patirties, svarbus vaidmuo tenka Kazimieraičiui. A. Ramanauskas-Vanagas po įvykio Puvočiuose nedelsiant apie tai pranešė J. Vitkui-Kazimieraičiui. Šis noriai patarė Vanagai puolimo operacijos klausimais.

Tigras mini tris partizanus bunkery-

je, bunkeryje ruošius puolimą – A. Ramanauską-Vanagą, V. Ivanauską-Gegutį ir P. Treigį-Trečioką. Planavimui ir pasiruošimui partizanai turėjo apytikriai savaitę. Vanagas, po Šerno žūties, turėjo nuvykti pas Kazimieraitį į A apygardos štabą, išdėstyti jam savo sumanymą ir sugrįžti. Tam tikriausiai prireikė dviejų dienų. Tada reikėjo surinkti žvalgybinę informaciją, užmegzti ryšius su skirtingais partizanų būriais, koordinuoti jungtinę operaciją. Puolimas buvo numatytas gruodžio 15 d., tad iki gruodžio 13 d. faktiškai turėjo būti užbaigti visi pasiruošimai ir būriai susirinkti susitelkimo rajone. Antano Grušausko-Siaubo būriui buvo numatyta ypatinga užduotis...

(Bus daugiau)

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
KŪRIMO
FONDAS

Istorija be „baltų dėmių“

Gyvenimo išbandymai

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Tuškevičiai gyveno Rumšiškių miestelyje, tada – Kauno apskrityje. Izidorių, gerą vežimų ratų meistą, kaip įprasta, Rumšiškių miestelio žmonės vadino Račiumi, o vaikus – Račiukais. Izidoriaus (gimusio 1894 m.) ir Veronikos (gimtosios 1987 m.) šeimoje augo penki vaikai: broliai Pranas (gimęs 1925 m.), Jonas (gimęs 1931 m.), Antanas (gimęs 1936 m.) ir seserys Genė (gimusi 1921 m.) bei Marija (gimusi 1923 m.). Šeima turėjo nedidelį 8 ha ūkėlį prie Nemuno.

Kai 1944 m. vasaros pabaigoje į Lietuvą sugrįžo sovietai, Pranui buvo devyniolika. Jis buvo baigęs keturias gimnazijos klases, mokėsi Kaišiadorių amatų mokykloje staliu. Mokykla užsitarė, tad teko grįžti namo. Likęs be užsakymų, tėvas, dabar jau su sūnumi, uždarbiavo kuldami ūkininkų javus. Jų sodyba Rumšiškęse per frontą sudegė, tad šeima laikinai apsigyveno Užtakų kaime pas Oną Litvinskienę. Tuo metu šiame kaime buvo suimtas ir už ryšius su partizanais nuteistas kaimynystėje gyvenęs Andrius Gelažius (gimęs 1901 m.). Žmogus mirė Gorkio kalėjime. Po trejų metų nuteista ir jo duktė Genė (gimusi 1928 m.), kalėjo Karagandoje dešimtį metų. Partizanavo ir keli kaimo vyrai.

Pranui pavyko pabėgti

Žinoma, Pranas, kaip ir dauguma jaunų žmonių, greitai buvo pašauktas į sovietinę kariuomenę. Tarnauti okupantui ir žūti svetimame krašte niekas nenorėjo, tad slapstėsi.

1944 m. vieną rugsėjo mėn. dieną jiedu su tėvu darbavosi pas Bareiką netolimame Bartkūnų kaime. Grįžtant namo, jau prie Dovainonių kaimo, kelią užtvėrė rusiškos tanketės. Pranas pradėjo bėgti, bet po tėvo riksmo vaikinai suprato, kad kulka greitesnė ir ji pasivys. Sustoję, palaukė, kol privažiavo ginkluoti kareiviai. Tėvą paleido, o Praną nusivedė į Antakalnio kaime viešomai aptvertą aikštę, kur buvo saugomi sovietinės kariuomenės naujokai.

Po trumpų apmokymų Jarceve (Smolenske), taip vadinamojo Lietuvos atsargos šaulių diviziono, juos 1945 m. sausio mėn. vežė kariauti į Vakarų frontą. Ešelonas vyko per Lietuvą. Su draugu Simu Jakubausku iš Kauno nutarė bėgti. Vakare jau prie Lentvario praardė vagono sienoje skylę ir atsitarė duris. Vienas po kito jauni lietuviai kareivėliai pradėjo šokti iš vagono.

Buvo sausio mėnuo. Vakaras. Jiedu nustatė vakarų kryptį ir visą naktį bėgo, tikėdamiesi atsidurti pakaunėje. Atokvėpio minutę išsiaiškino, kad šiek tiek nuklydo, atsidūrė Rūdiškėse. Ten sutiko gal 30 partizanų būrį, išsipasakojo, tie nurodė kelią. Prie Bijautonių vėl susitiko partizanus, du iš jų Pranas pažinojo: su jais kartu mokėsi Kaišiadorių amatų mokykloje. Milžinų kaime, sudegusioje Marčiaus Grėbliausko sodyboje, nepabijojęs šeimininkas juos pavaišino pienu. Iki namų buvo jau netoli.

Sugrįžo į Užtakus Pranas ne vienas. Su Simu kluone susitvarkė seną slėptuvę. Buvo su kareiviškais drabužiais. Izidorius Klimas iš Kauno parvežė draugui jo drabužius. Simas iškeliavo, tad Pranas liko vienas.

Veronika ir Pranas Tuškevičiai. 1946 metai

1945 m. sausio mėn. Rumšiškių valsčių užpuolė partizanai, atplaukę iš kairiosios Nemuno pusės. Tai buvo Alfonso Aliukevičiaus-Saulės būrio vyrai, tarp kurių buvo ir rumšišketis Jonas Lietuvninkas. Bandyta užpulti stribyną nuo kapinių pusės, tačiau operacija nepasisėkė... Tokiu neramiu metu ir grįžo namo Pranas Tuškevičius.

Neužilgo susitiko su partizanų būrio vadu Romualdu Randžiu-Meška. Pasipasakojo savo bėdas ir ketinimą gyvas rusams nepasiduoti, parodė pistoletą. Susitarė susitikti pas Ulozą, vadinamą Kazoką, Pamieryje.

Ketino apgauti saugumiečius

Sutartą dieną sodyboje buvo keturi partizanai. Meška prasitarė, kad partizanai didelių problemų neturi, nes rusams viskas sprendžiasi Rytrpūsioose. Tarp vietos milicininkų yra savų žmonių, kurie apie pavojus praneša. Jau daugvėliau Pranui pasakys, kad tai Antanas Grinevičius ir Kazys Makarevičius. Žinoma, jų galėtų būti ir daugiau...

Jau einant namo, Pranas pakliuvo į milicijos įgaliotinio Ipolito Balinsko paruoštą pasalą. Per akimirką jis pasijuto esąs prieš šautuvų vamzdžius. Surištomis rankomis buvo nuvežtas į Kauno saugumą. Kad Pranas Tuškevičius dezertyras ir liaudies priešas, saugumiečiai jau žinojo. Tardytojas nurodė du kelius: mirtis lageriuose ar lengvas darbas gausiame Rumšiškių „liaudies gynėjų“ būryje. Prisiminęs pokalbį su Meška ir norėdamas apgauti saugumiečius, dvidešimtmetis vaikinai pasirinko antrąjį kelią, ketindamas, pirmą progai pasitaikius, sprukti miškan.

Kazys Ignatavičius su šeima gyveno Kapitoniškėse, už poros kilometrų nuo

Rumšiškių nutolusiame kaime, turėjo 9 ha ūkį. Pranas draugavo su jų dukterimi Veronika, todėl šeima ir užleido vaikinui laisvą kampa. Žinojo, kad čia dažnai lankosi jų žentas, partizanas aštuoniolikmetis Kazys Grėbliauskas-Vaidevutis iš pakaunės Žvirblio būrio, kuris galės bėgliui pagelbėti.

Kazys, garbanotais plaukais tvirtu būdo vaikinai, buvo kilęs iš Amalių kaimo, Petrašiūnų valsčiaus. Greitai jiedu susitiko. Partizanas buvo su Lietuvos kario uniforma ir trumpavamzdžiu automatu. Greitai Pranas vėl susitiko ir su partizanų būrio vadu Meška bei jo kovotojais Spurga, Žilvičiu, Klajokliu. Tapo Didžiosios Kovos apygardos A rinktinės 2 ir 6 bataliono Meškos būrio ryšininku ir žvalgu, šaudmenų tiekėju. Daugiausia susitikinėti teko su ryšininku Antanu Sikadolsku, palaikė ryšį su partizanų Bernardu Pūru-Žilvičiu, Miku Černiausku iš Užtakų kaimo. Būrio vadas Jonas Ožeraitis-Vaidotas tvirtino, kad Prano Tuškevičiaus pranešimais apie stribų ir milicininkų operacijas yra išgelbėjęs daug partizanų.

„Susimovė“ norėdamas padėti

Tada susitarė, kad į būrį eiti nesukbės, o eis tarnauti stribui ir perduos žinias apie jų operacijas. Partizanai paprašė, kad jis skubiai gautų jiems raketinį pistoletą, šovinių. Tada rusų kareiviai iš Vokietijos į Rusiją varė gyvulius, jie su malonumu neapskaitomus ginklus ir šovinius keitė į bet ką. Žinoma, buvo ir daugiau partizanų pavedimų. Ilgai niekas iš NKVD nesuprato, kodėl Prano Tuškevičiaus budėjimo metu nebūna susidūrimų su partizanais.

Pirmieji nepasitikėjimo požymiai

juo atsirado netikėtai. Stribai Juodiškių kaime atsitiktinai užėjo į dvidešimtmetės Emilijos Jočiūnaitės trobelę. Šeimininkų nebuvo, tačiau tie ant stalo pamatė atverstą „Tiesą“, o joje Stalino portretą su išbadytomis akimis. NKVD nutarė merginą areštuoti. Pranas sumanė išgelbėti Emiliją. Sutemus nuėjo perspėti, kad Jočiūnaitė pasislėptų, tačiau šeimininkės nerado. Užėjo pas kaimynystėje gyvenusią Oną Kazakevičiūtę, prašydamas, jog toji merginą perspėtų. Tik jis nežinojo, kad Ona jau buvo NKVD užverbuota ir vadinosi agente „Saulutė“. Emiliją Jočiūnaitę suėmė 1946 m. balandžio 8-ąją, nuteisė 8 metus kalėti.

Jau kitą dieną MGB Rumšiškių valsčiaus viršininkas V. Šatalinas uždarė Praną Izidoriaus Navicko troboje esančioje kameroje. Patalpa nepritaikyta kalėjimui, tad Pranas laisvėn išėjo kartu su lango rėmu. Bandė susirasti partizanus, tačiau lyg tyčia jų nerado... Grįžo slapstytis į Kapitoniškes pas Ignatavičius, kur gyveno jo išrinktoji Veronika, partizanų pagalbininkė. Jiedu slapta susituokė 1948 m. gegužės 5-ąją... Žinoma, tai nusišėpti nuo kaimynų buvo sunku.

1948 m. liepos mėn. apie Prano slapstymosi vietą sužinojo ir NKVD. Jo suimti atėjo milicijos leitenantas Dambrauskas su pavaldiniu. Ginkluoti, pikti, palydinti nešvankiais keiksmiais bandė surišti rankas ir atvesti į štabą, bet patys buvo nuginkluoti. Manymas, kad gali suklaidinti kankintojus, Pranas į miliciją su milicininkais nuėjo pats, įrodinėdamas, kad jo likimas – tai tik nepalankiai susiklostę aplinkybės. Tardė ilgai, tačiau netikėtai paleido. Matyt, enkavedistai norėjo susekti Prano ryšius su dar keliais išlikusiais partizanais. Tai supratęs, Pranas laikėsi nuošaliai, kartas nuo karto vis dar užsukdamas į stribyną. Reikėjo girdyti viršininkus su proga ir be progos, kai jų nuotaikos būdavo geros ir blogos. Perduodavo „samagono“ butelius arba pats gerdavo su enkavedistais ir skrebais.

Išėjo į stribyną ir negrįžo

Stribai siautėjo, nes partizaninis karas jau buvo išblėšęs. Žinoma, kad Rumšiškių stribai A. Lekavičius ir J. Petkevičius neblaivūs atėjo į Leliušių kaimo mokyklą, kur vyko jaunimo šokiai. Ten susiginčijo su niekuo dėtu jaunuoliu J. Pūru ir jį nušovė. Grįžę į būstinę paskelbė, kad juos užpuolė partizanai. Paskui su sėbrais grįžo į kaimą ir jį apšaudė automatų bei kulkosvaidžių ugnimi. Partizanų neradus, melas išaiškėjo, tačiau tie lengvai išsisuko.

1948 m. spalio 9-ąją prie Prano priėjo jau keturiasdešimt šešerius metus turėjęs Jonas Gagas iš Aštrago kaimo ir pareiškė, kad jis su Jonu Varnu telkia kovotojus užpulti Rumšiškių miestelį, išvaikyti stribus ir sunaikinti gyventojus kompromituojančius dokumentus.

(keliamą į 7 psl.)

Akušėrė Lionė

Vlada POVILIŪNIENĖ

Akušėrė Leontija Prūsaitė-Kesiūnienė gimė 1911 m. liepos 11 d. Molėtų r., Meilėlės k., ūkininko šeimoje. Mokėsi Aluntoje ir Ukmergės gimnazijoje. 1937-1939 m. lankė akušėrių kursus Kaune. Dirbo „Raudonojo kryžiaus“ ligoninėje su gydytojais Bliudžiute ir Mažyliu. Tapo gera specialiste. Dar dirbo Klaipėdoje. Ištekėjusi sugrįžo į tėviškę. Dirbo Aluntos ambulatorijoje akušere. Greit žmonės pamilo nuoširdžiai, bet reiklį specialistę.

1949 m. kovo 26 d. į Prūsienės namų duris Meilėlėje pasibeldė „vežikai“. Moteris gerų žmonių buvo perspėta apie gresiančius trėmimus, bet negalėjo patikėti, kad ją, seną moterį, kur nors vežtų. Susidėjo kelis daiktelius ir išvyko. Tremiamuosius dar laikė Aluntos dvare. L. Kesiūnienė nubėgo pas motiną. Karininkas sužinojęs, kad čia duktė, į sunkvežimį sukrovė visą Kesiūnų šeimą, tarp jų ir ketverių metų dukterį Ramunę. Kesiūnų šeimos tremiamųjų sąrašuose nubuvo, bet reikėjo žmonių skaičiaus, nes daug kas spėjo pasislėpti, pabėgti. Taip rusų karininko valia visa šeima susodinta į sunkvežimį ir išvežta į Uteną. Gyvuliniais vagonais iškeliavo į Irkutsko sr. Kutulik gyv., iš ten į kolūki. Dirbo miškuose ir kolūkyje.

L. Kesiūnienė sugebėjo įsiveisti daržą. Iškasė griovius. Pridėjo arklį mėšlo ir pasodino pomidorus. Vietiniai žinojo, kad daržovės auga žemėje, bet niekaip negalėjo suprasti, kam reikia dėti mėšlo į griovį. Kai pomidorai užaugo, stebėjosi dar labiau.

L. Kesiūnienė dėjo labai daug pastangų, kad gautų leidimą dirbti ligoninės akušerijos skyriuje. Kai pradėjo dirbti, personalas sakydavo ta „bandytka“, bet pacientės labai greitai pamilo besišypsantią, malonią akušerę. Kesiūnienė į darbą vaikščiojo 5 km. Greitai budėjimai darėsi sunkesni ir

sunkesni. Gimdyvių skaičius augo. Pasirodo, gimdyvės pasiskambindavo į ligoninę ir sužinoję, kad budi „litovka“ važiuodavo gimdyti į Kutuliką.

Būdavo įvairių, kuriozinių atvejų. Vieną vakarą atvyko moteris gimdyti 7 vaikelio. Pirmieji 6 gimė negyvi. Lionė labai sunerimo. Nepaliko gimdyvės nei minute vienos. Gimdymo metu pastebėjo, kad virkštelė apsvyniojusi apie kūdikio kaklą. Tada užkišo pirštus, kad nespautų kakliuko. Gimė sveikas berniukas. Visiems buvo daug džiaugsmo ir ašarų. Po kelių metų sutiko tą moterį su vaiku gatvėje. Moteris tik griebė vaiką ir perbėgo į kitą gatvės pusę. Kodėl?

Gimdė jauna moteris, buvo komplikacijų. Reikėjo atidalyti placentą. Tai jau gydytojos darbas. Atėjusi gydytoja apžiūrėjo ligonę ir liepė akušerei viską padaryti. Žinoma, Lionė sutvarkė. Ryte, keičiantis pamaui, viena seselė pasakė, kad toji gimdyvė sirgo sifiliu. Gydytoja bijojo užsikrėsti, o, kad ta „litovka“ susirgs – tai vieni niekai. Seselės ištepė akušerės ranką nuo peties iki pirštų jodu. Po keliolikos minučių nuvalė spiritu. Gal pusmetį Lionė tikrinosi kraują. Nesu sirgo. Tokių ir panašių pasityčiojimų būdavo dažnai.

A. Kesiūnas rašė daug prašymų, laiškų įrodinėdamas, kad juos ištrėmė nekaltus ir ne teisėtai. Nežinau, ar tai padėjo, bet 1955 m. Kesiūnų šeima

grįžo į Lietuvą. Motina Prūsienė grįžo po poros metų. Kesiūnai apsisusto Kaune, motinos bute.

Grįžus reikėjo rasti darbą. Niekam nereikalinga tremtinių šeima. Lionė dirbo sesele poliklinikoje, paauglių kabinete, vėliau – profesinės mokyklos med. punkte. Vaikai greitai pajuto jos nuoširdumą, našlaičiai atbėgdavo pasitarti, pasiguosti. Su personalu sutarė gerai. Metai ėjo, mokykla augo, darbo daugėjo. Kartą direktoriui užsiminė, kad dirbti darosi sunku. Direktorius labai rimtai pasakė: „Nuvarytus arklius nušauna, nenori nedirbti“.

Išėjusi į pensiją, dar dirbo Raudono kryžiaus organizacijoje. Lankydamas vienišus žmones. Ir čia visų būdavo mylima ir laukiama.

Sibire labai ilgėjosi Lietuvos. Joje liko šviesios dienos, svajonės ir viltys. Lionė išsiuvinėjo paveikslą – viršuje šviesi diena, kaimo sodyba, šalia kryžius. Apačioje juodas laukas, ant kurio iš šviesios zonos krinta gražios gėlės. Ta juoda spalva – tai Sibiras.

Dirbdama Kaune su keliomis jaunomis akušerėmis sukūrė draugiją motinai ir kūdikiui globoti. Kaip ta draugija vadinosi, man nepavyko sužinoti. Apie 1980 m. Lietuvos akušeriai, ginekologai surado tas akušeres, bendraudavo su jomis.

Leontija Kesiūnienė mirė 1984 m. gruodžio 3 d. Palaidota Karmėlavos kapinėse.

Gyvenimo išbandymai

(atkelta iš 6 psl.)

Deja, Jonas Gagas buvo suimtas ir nuteistas. Karagandoje kalėjo iki 1957 m. Po kurio laiko į Prano Tuškevičiaus namus atėjo sribas Aleksas Drumstas ir liepė eiti į sribyną. Pasiėmė Pranas du butelius naminės ir nuėjo, tačiau namo sugrįžo tik po 10 metų....

Ką išgyveno Pranas, sunku ir apsaityti. Laikė rūsyje, per tris sprindžius vandenyje. Po šešių parų nuo kulnų nusmuko oda, kūnas nuo sumušimų ištino...

P. Tuškevičiui-Račiukui pagal tris straipsnius buvo paskirta 25 metus kalėti. Kalėjo Irkutsko srities Angarlago kalėjime, Magadane. Dirbdamas Kolymos šachtose buvo suluošintas. Jo žmona Veronika buvo išstremta 1949 m. kovo 25 d. į Žilkino gyvenvietę Usolės r. Irkutsko sr.

Veroniką įdarbino miško sandėlyje. Kartą kraunat rąstus į sunkvežimį, rietuvė nuslinko ir ją sužalojo, skilo riešo kaulai, įtrūko dubuo... Tad

Pranas 1956 m. iš lagerio buvo išsiųstas į tremtį pas žmoną. 1957 m. rugsėjo 1-ąją tremtyje jiems gimė dukrelė Regina. Visi trys po tremties į Lietuvą grįžo 1957 m. lapkričio 28-ąją, apsigyveno Rumšiškėse.

Iš pradžių vietinė valdžia ignoravo. Kaimynai ir artimieji jų nesmerkė. Pranas įsidarbino Elektros tinkluose, iškasinėjo kabelį iš būsimo Kauno marių dugno. Veronika mirė 1997 m., Pranas – 2001 m., palaidoti Rumšiškių kapinėse.

Ilsėkitės ramybėje

Vytautas Liutvinas
1930–2020

Gimė Marijampolės aps., Liudvinavo valsč., Netičkampio k., stambaus ūkininko šeimoje, tarp galingų šimtamečių protėvių ažuolų, senų namų rūsių ir storų metrinių sienų, kurios per karą slėpė visą šeimą ir gimines iš Marijampolės. Mokėsi Netičkampio k. mokykloje ir Jono Ryliškio gimnazijoje. 1948 m. šeima išstremta į Krasnojarsko kr., Jenisejsko r., Maklakovo gyv., kur šaltis siekdavo 54 laipsnius. Tremtyje Vytautas dirbo sunkius darbus – rąstus traukdamas iš Jenisejaus upės, kraudavo į rietuves. Nors visas procesas mechanizuotas, bet buvo pavojingas. Akmenis skaldė dešiniajame upės krante. Darbas tik žiemą, kai upė užšala. Technikos mokslų siekė Jenisejsko mieste, kur teko susitikti su išstremta sadisto Berijos šeima – kaip likimas viską keičia. Visas gyvenimas buvo su Lietuva širdy. Po tremties grįžęs į tėviškę, rado baigiamus naikinti tėvų namus – visi ažuolai išpjauti, likęs tik gyvenamasis namas, be tvorų ir kitų pastatų. Narto kelias suartas ir „buožių“ sodybos sunaikintos. Pradėjo dirbti Kauno veterinarijos akademijoje vairuotoju ir dirbo iki pensijos. Vėliau stipriai sušlubavo sveikata ir apsigyveno Marijampolėje, Katalikiškuose globos namuose.

Palaidotas Marijampolės naujosiose kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame brolių šeimas, vaikaičius ir artimuosius.

LPKTS Marijampolės ir Kauno filialai

Albinas Krivonis
1924–2020

Gimė Lazdijų r., Jurčiūnų k., gausioje šeimoje, kurioje be jo augo trys broliai ir dvi seserys. 1947 m. Albinas su tėvais ir kitais šeimos nariais buvo išstremtas į Krasnojarsko kr. 1957 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Druskininkuose. Sukūrė šeimą, užaugino dukterį ir sūnų. Daugelį metų dirbo Druskininkų prekybos valdyboje vairuotoju. Prasidėjęs Atgimimui įsijungė į Sąjūdžio veiklą, buvo tarp pirmųjų Tremtinio klubo kūrėjų, dalyvavo atstatant „Mergelės akių“ memorialą, dainavo buvusių tremtinių chore. Buvo aktyvus, kol leido sveikata.

Palaidotas naujose Druskininkų kapinėse, Ratnyčioje. Nuoširdžiai užjaučiame dukterį Birutę, sūnų Gintarą, visus artimuosius.

LPKTS Druskininkų filialas

Užjaučiame

Mirus Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatui, visuomenininkui, pedagogui, Kauno garbės piliečiui, Kauno m. savivaldybės tarybos nariui, Kauno valstybinio choro meno vadovui ir vyriausiajam dirigentui, **prof. Petriui Bingeliui**, nuoširdžiai užjaučiame šeimą, artimuosius, kolegas ir visą Lietuvos kultūros ir meno bendruomenę.

Tegul Petro kultūros, meno, patriotiško idėjos ir darbai Tėvynei visada išlieka mūsų atmintyje.

Lietuvos laisvės kovotojų sąjunga,
Lietuvos Sąjūdžio Kauno taryba, LPKTS
ir asociacija „Kovo 11-osios gatvės bendrija“

***

Juoda žemėlė Amžinajam poilsiui priglaudė buvusį tremtinių **Algirdą Beržanskį**. Nuoširdžiausius užuojautos žodžius skiriame velionio šeimai, artimiesiems. Liūdime ir tikime, kad Laikas nenuneš į užmarštį atminimo – liko jo prasmingi darbai.

Buvę Kėžmos r. Bolturino gyv. tremtiniai

Tremtinys
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,

Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

ISSN 2029-509X

Savaitraščio vadovė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1310 egz. Kaina 0,90 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorijabe„baltūdečių“remia (2020 m. skirta 11800 eurų)

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Iškentėjusios Lietuvos simbolis

LPKTS patriotinių leidinių knygynėlį pasiekė bendrijos „Lemtis“ įkūrėjo ir ilgamečio vadovo Antano Sadecko knyga „Iškentėjusios Lietuvos simbolis“. Tai knyga apie Korbiko kapines, kur amžiams atgulė tremtiniai, apie tų kapinių kūrėjus ir ekspedicijų į Sibirą dalyvius, apie kapinėse 1955 m. pastatytą dviejų metrų aukščio skulptūrą, kurią pagal Švč. Mergelės Marijos atviruką išdrožė Jonas Maldutis.

Korbiko kapinės ypatingos tuo, kad sumanūs meistrai tremtiniai iš Lietuvos, kryžiuose įkūnijo žemaitiškus, aukštaitiškus simbolius. O talentingasis Jonas Maldutis sukūrė garsiąją Sibiro Madoną.

1989 m. kartu su Sąjūdžiu gimė ir prabilo penkiasdešimt sovietmečio metų kentėję, bet niekad nenustoję Lietuvos laisvę tikėti žmonės. Reikėjo laiko ir drąsos kalbėti, kaupti duomenis apie buvusius tremtinius ir politinius kalinius. Taip buvo sudarytas tremties vietų žemėlapis, kurio pažymėtomis vietomis į pirmąją ekspediciją 1989 m. po Sibiro platybes abipus geležinkelio linijos Taišetos–Irkutskas–Baikalas ir Lenos link leidosi pirmosios kelionės tremties takais dalyviai.

1990 m. apkeliuota pietinė Krasnojarsko dalis, vietos prie Manos upės ir aplankytos Beretės ir Korbiko kapinės, kur atrasta įspūdinga baltais aliejiniais dažais dažyta Švč. Mergelės Marijos statula, metų naštos sužalotomis rankomis ir nugaroje atsivėrusia žaizda. Sukrečiantys vaizdai ekspedicijos dalyvių neapleido net keletą metų. Tad 1997 m. vėl išsiruosta į ekspediciją, kurią tuomet finansavo ir valstybė.

Po septynerių metų pažliugusiais, akmeningais keliais vėl aplankytas Korbikas. Ekspedicijos dalyviai kūrė pla-

nus, dėjo pastangas ir mynė įvairių institucijų duris, prašydami pagalbos, kaip pargabenti tikėjimo ir vilties simbolį – Sibiro Madoną į Lietuvą. Įgyvendinti šią misiją padėjo vienas aktyviausių tuo metu Sibiro tyrinėtojų, paminklų tremtiniams pastatymo iniciatorius, penkių knygų autorius, Vilniaus politinių kalinių ir tremtinių bendrijos vadovų Rimvydas Racėnas. Jo ir ekspedicijų organizatoriaus Gintauto Alekno bei bendrijos „Lemtis“ pastangomis Sibiro Madonos kopija liko Korbike, o originalioji parvežta į Lietuvą. Rimvydo Racėno ir Česlovo Mižutavičiaus iniciatyva kopiją pagamino skulptorius Andrius Salys.

Tuometinio ambasadoriaus Rusijoje Antano Vinkaus dėka skulptūra diplomatiniais keliais pasiekė Korbiką, kur pastatyta, apsaugota. Tokiais pat sudėtingais keliais į Lietuvą parvežta ir Lietuvos Nacionaliniame muziejuje restauruota ir eksponuota Sibiro Madona. 2018 m. sausio 13 d. Vilniaus arkikatedros bazilikos Tremtinių koplyčioje vyko skulptūros perkėlimo iškilmės.

Taip knygos „Iškentėjusios Lietuvos simbolis“ autorius, bendrijos „Lemtis“, 2019 m. minėjusios įkūrimo 30-metį, vadovas Antanas Sadeckas įprasmino Sibiro Madonos kelią į Lie-

tuva. Knygoje – autorius fotografijos iš ekspedicijų ir žymių žmonių bei dalyvių pasisakymai, prisiminimai. Knyga papildo (jis ir daugelio parodų autorius) albumų „Negrįžusiems“, „Obels žiedų ašaros“, „Tėvyne, ilgesy miriau“, „Mano keliai nekeliai“ kraitę.

Antanas Sadeckas už nuopelnus Lietuvai, apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, pagerbtas Lazdijų rajono krašte, kur gimtajam kraštui Kapčiamiesčio Emilijos Pliaterytės muziejui padovanojo savo medžio skulptūrų, vertingų rinkinių.

Atšventęs garbingą 90 metų jubiliejų, pasirūpinęs, kad parašytos knygos būtų patalpintos virtualioje elektroninio paveldo sistemos svetainėje ir būtų prieinamos kiekvienam skaitytojui, Antanas Sadeckas tęsia istorinės atminties įprasminimo darbus ir ruošia

ANTANAS SADECKAS

Iškentėjusios
Lietuvos
simbolis

dar vieną knygą.

Esame dėkingi nepailstančiam žygeiviui, speleologui, inžinieriui, tyrinėtojui Antanui Sadeckui už rūpinimąsi nutylėtų tiesų sakymu, už knygas ir tikime, kad ir skaitančioji visuomenė domės ir vertins šiuos darbus.

Dalia POŠKIENĖ

Detektyvai: pasaulis pro padidinamąjį stiklą

Regina KAZIUKĖNAITĖ

„Vienas dalykas, kurio žmonės niekada nepamiršta, yra tai, kas neatskleista. Nėra nieko tvaresnio už mįslę.“ (John Fowles) Jei mėgstate minti sudėtingas mįsles ir ieškoti siūlo galo, kurį sučiupus pavyktų žingsnis po žingsnio išnarplioti net sudėtingiausią istoriją – detektyvinė literatūra kaip tik jums!

Šis žanras leis jums pasijusti tikru sekliu ir kartu su bene svarbiausiu knygos veikėju – detektyvu – iširti ir išaiškinti net painiausias istorijas. Skaitydami nejučia (ar sąmoningai) kelsite hipotezes apie tai, kas galėtų būti nusikaltėlis ir kokie jo motyvai, kurios detalės yra svarbios jo paieškai ir identifikavimui ir kurios klaidinančios, o vis išskylančios naujos užuominos, įvairiausiškai atskleisti veikėjai ir netikėti siužeto vingiai neleis taip lengvai knygos padėti į šalį.

Nieko keista, kad detektyvinės knygos populiaros visame pasaulyje. Rašytoja Cristelle Comby svarstydama, kas lemia tokį didelį skaitytojų susidomėjimą detektyvine literatūra, sieja tai su natūraliu žmogaus polinkiu spręsti išskylančius uždavinius ir teigia, kad norą skaityti detektyvus dar labiau stiprina jų savybė sužadinti vaizduotę, sudominti, sukelti natūralų ir mums visiems būdingą smalsumą, kuris patenkinamas sužinojus, kuo pasakojimas baigiasi. Ir nors detektyvinės knygos iš skaitytojo nereikalauja intensyvios intelektingos ar emocinės veiklos, jos, nereikalaujamos ir per didelio įsitrauki-

mo, leidžia paprasčiausiai atsipalaiduoti, išsivaduoti iš baimių ir rūpesčių, atitrūkti nuo stresinių kasdienio gyvenimo situacijų ir tuo, matyt, skaitytojui yra patrauklios.

Detektyvinė literatūra nėra nauja. Jai būdingų bruožų randama jau „Tūkstančio ir vienos nakties pasakose“, o pirmuoju moderniu detektyviniu pasakojimu laikoma E. A. Po novelė „Žmogžudystė Morgo gatvėje“, išspausdinta laikraštyje 1841 metais. XIX a. išleisti ir pirmieji detektyviniai romanai: Wilkie Collins „Mėnulio akmuo“ (1868 m.), yra manančių, kad pirmuoju detektyviniu romanu galima laikyti Voltero „Zadigą, arba Likimą“ (1748 m.) ar Čarlzo Dikenso „Bleak House“ (1853 m.). Vėliau pasirodė vienas žymiausių pasakojimų apie talentingąjį seklį Šerloką Holmsą ir jo bendražygį daktarą Watsoną, kurį sukūrė A. K. Doilis, taip pat Agatos Kristi istorijos apie nepaprastai stiprią nuojautą pasižymintį detektyvą Erkiulį Puaro ar iš pažiūros niekuo neišsiskiriančią, bet akylą žvilgsnį turinčią Mis Marpl. Ir tai tik keli žymesni detektyvinių knygų veikėjai...

Jeigu panagrinėtume, kokia yra detektyvinės knygos struktūra, pastebėtume pasikartojančius elementus. „Encyclopaedia Britannica“ pateikia kelis pagrindinius bruožus, be kurių retas detektyvinis pasakojimas išsiverčia. Visų pirma, skaitydami sužinoime, kad įvykdytas mįslingas, iš pažiūros nepriekaištingai apgalvotas nusikaltimas, taip pat iškyla įtariamasis, apie kurio kaltę byloja netiesioginiai įrodymai, paprastai neapsieinama ir be trumparegiškų, aplaidžiai dirbančių policijos pareigūnų bei įžvalgaus ir talentingo detektyvo, o visą pasakojimą vainikuoja stebinanti ir netikėta pailios istorijos atomazga. Visa tai išties žada kvapą gniaužiantį siužetą. Susidomėjote?

Jei esate detektyvinės literatūros naujokas ir nežinote, nuo ko pradėti, arba atvirksčiai – galbūt šias knygas skaitote jau ilgą laiką ir tampa vis sunkiau atrasti dar neskaitytų – susipažinkite su žymesniais detektyvinės literatūros autoriais, galbūt atrasite ką nors įdomaus.

Žanro klasikais: Arthur Conan Doyle, Agatha Christie, Dorothy L. Sayers,

Paul Auster, Raymond Chandler, Graham Greene, John Le Carré, Colin Dexter, Samuel Dashiell Hammet, Anthony Horowitz, Elmore Leonard, Truman Capote, Ian Fleming, Georges Simenon.

Šių dienų rašytojai: John Grisham, Lee Child, David Baldacci, Jo Nesbo, Harlan Coben, Thomas Harris, Tess Gerritsen, Gillian Flynn, Lisa Gardner, Peter James, Lars Kepler, Simon Kernick, Chris Carter, Patricia Cornwell, Karin Slaughter.

Justina TRILIKAIUSKIENĖ

Pabudimas

*Jau nebedunda traukiniai ant bėgių
Ir Sibiro ramunių vietų jau nepamenu,
deja.
Tik pleištas atminty išlieka
Ir Biriosos pakrantės beržas vėjyje.*

*Dar tos medinės kaladėlės –
Knygas atstodavo. Kieme –
Vaikų žaidimai... Tėtis,
Sekmadieniais įjungdaves
lietuviškai mums radiją ryte.*

*Tarsi tą praeitį su dabartim
Jungtų mamos siuvimo adata maža.
Budėk, tauta, tikiu tavim,
Atgimus Baltijos taikingam kelyje.*